

O'ZBEK MAQOLLARINING INGLIZ VA RUS TILIDAGI EKVIVALENTI VA ULARNING TASNIFI

Gulamova Dilobar Imamkulovna

Osiyo Xalqaro Universiteti assistenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada muallif milliy-madaniy va umuminsoniy xususiyatlarni muhokama qildi o'zbek va ingliz tillaridagi maqollardan. ularning ishidan aniqlangan xulosalar atoqli adib va olimlarning maqollar va matallarning o'rni va ahamiyati haqida inson hayoti ushbu maqolada aytib o'tilgan. Maqollarni qiyoslash jarayonida, o'rtasidagi farq va o'xshashliklar aniqlandi. Va muallif tomonidan ishlab chiqilgan. Maqollarning ingliz va o'zbek madaniyatlarida tutgan o'rni haqida aniq nazariy asoslar.

Kalit so'zlar: Maqol, Alisher Navoiy, Furqat, Zavqiy, Lutfiy, grammatika, qiyos.

Kirish. Maqol – xalqning qadimdan yaratgan ma'naviy madaniyatining birligi vaqt. Keling, insoniyat xotirasida qolgan afsonalarni ko'rib chiqaylik yoki ibtidoiy g'oyalar va tushunchalar uzoq tarix qa'rida, ular boshlang'ich shakllari edi. Insoniyatning mushohadalari va aksini tasvirlagan maqollar o'tmishdagi fikrlash tajribasi. Ingliz tili va o'zbek tili uchun ham xuddi shunday deyish mumkin maqollar to'plangan ilmiy va badiiy fikrlar mahsuli sifatida va ming yillar davomida takomillashtirilib, xalq orasida paydo bo'ldi, ishlab chiqildi va tarqaldi avloddan-avlodga ma'naviy meroslardan biri sifatida. Yaratilgan va asrlar davomida qo'llanilgan bu hikmatlar hikmat namunasi sifatida hanuzgacha keng qo'llaniladi va katta tarbiyaviy ahamiyatga ega. Bunday maqol va matallar qadrlidir har bir xalqning ma'naviy boyligi xazinasini. Alisher Navoiy, Bobur, Muqimiy, Furqat, Zavqiy, Lutfiy kabi shoirlar va boshqa yozuvchilar xalqqa tushunarli bo'lishi uchun o'z badiiy asarlarida maqol va matallardan foydalangan osongina. Yozuvchi M.Gorkiy ham maqollarning ahamiyatini yuqori baholagan: "Buyuk hikmat so'zning soddaligidadir. Maqol va qo'shiqlar asosan qisqa bo'lsa-da, lekin ular butun kitoblar mazmuniga mos keladigan fikrlar va sezgilarni o'z ichiga olishi mumkin.

Maqollar va ularning milliy-madaniy rang-barangligini chuqur tahlil qilish va o'rganish umuminsoniy qadriyatlarni aks ettirish orqali zamonaviylashtirish tilshunoslikning muhim masalasidir. Asosiy tomonidan solishtirsa, dunyodagi barcha tillarning o'ziga xos xususiyatlari borligini ko'rishimiz mumkin va u turli tillarni bir-biridan ajratib turuvchi hodisalardan biridir. Lekin ma'lum tilni o'rganuvchilar chet tilini o'z ona tillari bilan taqqoslab o'rganishadi ikki xil til munosabatlariga asoslangan til. Bu tillar bir-biriga bog'langan ma'lum toifalar ostida. Bu kategoriyalarga grammatik kategoriyalar, leksik semantik kategoriyalar, funksional kategoriyalar kiradi. Shunday qilib, umumlashtiruvchi toifalarni tillarning universalligini ta'minlaydi. Chunki maqollar har birida uchraydigan o'ziga xos lisoniy birlikdir til, ularning xususiyatlari jihatidan ham umumiylik mavjud.

Permiakovning so'zlariga ko'ra: " Har bir xalq har xil yoki o'xshash holatlarning umumlashtirilishini maqollarda topish mumkin". Maqollardagi bu bir xillik universallikni ta'minlaydi va ko'p hollarda alohida mantiqiy ma'no aytish mumkinki, maqollar sohasi dunyo bilan bog'liq tsivilizatsiya va maqollarni faqat bir xalqqa tegishli deyish mutlaqo noto'g'ri. Maqollarning universalligi paremiologiyaning asosiy jihati bo'lib, u o'xshash va umumlashtiradi maqollardagi bir xil holatlar va hatto qarindosh bo'lmagan tillarda ham, ulardan qat'i nazar tarix yoki etnik kelib chiqishi. Shuni ta'kidlash kerakki, turli tillardagi maqollardagi ma'no yoki

umumiy vazifalar o'xshashliklarni ikkala shakl jihatidan ham vazifalarini topish mumkin. Bir oz o'zbek maqollar funksional jihatdan ingliz maqollari bilan yoki aksincha. Masalan, ingliz tilida:

Avval o'yla, keyin gapir, bu maqolning o'zbek tilidagi muqobil ekvivalenti

Avval o'yla -keyin so'yla.

Chunki bu maqolda aynan shu ma'nodaki ikkala tildagi ma'no va uning grammatik tizimi ham bu ikki tilda ancha yaqin. Bu holda ta'riflar yoki ikkinchi adekvat variant qo'llaniladi. Ingliz maqollariga mos o'zbek maqollarini topish juda qiyin ish aksincha, shuning uchun ta'riflardan foydalanish yoki yaqin tarjima qilish uni buzmaydi maqollarning o'ziga xosligi, ularni boyitadi.

So'zlaguvchi nodon bo'lsa, eshituvchi dono bo'lsin, ingliz tilidagi tarjimasida ayrim o'zgarishlar mavjud emas, shu sababli yaqin ekvivalenti bo'lishi mumkin. qo'llaniladi. So'zlovchi ahmoq bo'lsa, tinglovchi dono bo'lsin bu o'zbekcha tarjima bilan lingvistik rang saqlanib qoladi va hamma uchun tushunarli bo'ladi. Xuddi shu so'zlar "Qassob moy qayg'usida, echki - jon qayg'usida" o'zbek maqolida o'z ma'nosi bilan qo'llangan.

Ingliz tilidagi tarjimasida esa "Qassob bekon uchun qayg'uradi, echki esa uning hayoti uchun qayg'uradi".

Qizi borning nozi bor – bu o'zbek maqolining inglizcha tarjimasi Who sifatida qo'llanilsa Markaziy Osiyo xalqlariga, ayniqsa inglizlarga injiq qizi bor

bu odatlardan bexabar kitobxonlar uni to'liq tushunmasligi mumkin.

Inglizcha maqollarning o'zbek tilidagi ekvivalentlari bilan berilgan:

Kabutar suti	-	Pigeon's milk
Har bir it uyda sherdir	-	Every dog is a lion at home
Har kim o'z uyida bekdir	-	All bread is not baked in one oven

Agar biror narsa noyob bo'lsa yoki qimmat bo'lsa, bu holda inglizlar "Pigeon's milk" maqolasini ishlatishadi. O'zbeklarda esa "Anqoning urug'i" (kabutar suti), ruslar "Ptiche moloko" deb ishlatishadi.

V. Shekspirning maqol va matallari ham xuddi shunday.

Garchi dunyo xalqlari turli tillarda gaplashsa-da, lekin ularning usullari fikrlashi bir xil.

E. V. Kuxareva arab va rus maqollarini tadqiq qilganda ko'pchilik maqollarning mavzu va mazmuni bilan umumiyliigi bor degan xulosa kelgan.

"Universal" atamasi lotincha "universalis" so'zidan olingan bo'lib, "umumiy" degan ma'noni anglatadi va deyarli barcha tillarda funksiyalarga ega. Universallar ikki shaklda bo'ladi: deduktiv universallar - bunday til xususiyatlari barcha tillarda uchraydi va aniq ifodalanadi. Bular universallar jumalarning har xil strukturaviy turlaridan foydalanishni o'z ichiga oladi. ikkinchi shakli induktiv universallar va ular deyarli barcha mashhur tillarda mavjud. Yakunida maqollarning ta'rifi barcha madaniyatlarga tegishli va ular xalqlarni birlashtirishi kerak.

K. Tumanishvili maqollarni alohida shaxsning "avtobiografik" xotirasi deb atagan guruh va ular xalqning tarixiy tafakkurining natijasidir.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, maqollarda umuminsoniy va milliy xususiyatlar ko'p xususiyatlari. Maqollar tarkibidagi umuminsoniy xususiyatlar natijasidir tarixiy taraqqiyot, xalqaro munosabatlarning mustahkamlanishi va umuminsoniy qiymatlarning oshishi. Milliy xususiyatlar, jumladan, milliy xarakter, milliy ruh muayyan etnosga xos xususiyatlardir. kabi zarur tomonlarini bilmagan holda yashash joyi, tarixi va millati, mohiyatini tushunish mumkin emas

maqollar.

ADABIYOTLAR:

1. Пермяков Г.Л. Основы структурной паремиология. – Москва, 1988
2. Кухарева Е. В. Типологически-универсальное и национально специфическое в арабских пословицах и поговорках. Ч.2.- М.: РУДН,2003.
3. Алибекова К. Е. Обучение трюкоязычных студентов медицинской лексике и пословицам русского языка с базовыми концептами “здоровье”, “тигеана”. – Ташкент, 2006.
4. Tumanishvili. The specific and the Universal in the Proverb Genre / Rustaveli Institute of Georgian Literature. Volume1, 2007.
5. Mirzaev T. O‘zbek xalq maqollari.- Toshkent: SHarq, 2012.
6. Yuldasheva, M. M. (2019). THE INTERPRETATION OF THE CONCEPT "KNOWLEDGE" IN ENGLISH LITERATURE. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 7(10).
7. Maxliyo, M. (2019). REVIEW OF THE SCIENTIFIC TRANSLATION PROBLEM. So‘z san’ati xalqaro jurnali, 1(5).
8. Surmanov, S., Tuyeva Akobirova, S., & Alisherovna Rasulmukhamedova, U. (2020). PECULIARITIES OF IMPLICITNESS IN ARTISTIC TEXT. Theoretical & Applied Science, 2, 158–161.
9. Dilsuz, Z. (2019). EFFECTIVE TEACHING OF THE ENGLISH LANGUAGE BASED ON THE COMMUNICATIVE-CUMULATIVE METHOD IN THE PROCESS OF EDUCATION USING MODERN TECHNOLOGIES. So‘z san’ati xalqaro jurnali, 1(5).
10. Bazarova N. et al. The basis of the word “heart” to become a poetic image //Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems. – 2019. – T. 11. – №. 7. – S. 982-998
11. Valijonovna, B. R. (2024). Postmodernistic Ideas in Ulugbek Hamdam's Novel" Sabo And Samandar" and their Analysis. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 4(10), 76-80.
12. Bafoeva, R. (2024). Characteristics of Postmodern Literature: Fragmentation, Intertextuality, Black Humor. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 4(9), 28-32.
13. Bafoeva, R. (2024). IMPORTANCE OF READING AND READING STRATEGIES. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 4(6), 108-114.
14. Bafoeva, R. (2024). LITERARY WORKS IN POSTMODERNISM PERIOD. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 4(4), 339-343.